

Bogusław Kochaniewicz

"Współodkupicielka czy matka odkupiciela?" : propozycja nowego dogmatu maryjnego a nauczanie Jana Pawła II

Studia Theologica Varsaviensia 43/2, 43-65

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOGUSŁAW KOCHANIEWICZ OP

WSPÓŁODKUPICIELKA CZY MATKA ODKUPICIELA? PROPOZYCJA NOWEGO DOGMATU MARYJNEGO A NAUCZANIE JANA PAWŁA II

WSTĘP

W roku 1996 przedstawiciele ruchu *Vox Populi Mariae Mediatrici*, rozpowszechnili tekst, w którym zachęcali wiernych do podpisywania się pod petycją skierowaną do papieża Jana Pawła II, aby ogłosił nowy, piąty dogmat maryjny o Maryi Współodkupicielce, Pośredniczce wszystkich łask, Orędownicze ludu Bożego¹. Tekst petycji, utrzymany w tonie triumfalistycznej przedsoborowej mariologii, zachęcał chrześcijan do *ukoronowania Matki Niepokalanej i Królowej, ostatnią z dogmatycznych koron w czasie panującej ery maryjnej*². Jak zaznacza przewodniczący ruchu Mark Miravalle, petycję podpisało ponad 500 biskupów, w tym 42 kardynałów, oraz 5 milionów katolików z 157 krajów³.

W zaistniałej sytuacji Jan Paweł II zwrócił się z prośbą do uczestników międzynarodowego kongresu mariologicznego odbywającego się w Częstochowie o rozważenie możliwości i zasadności ogłoszenia nowego dogmatu. Stanowisko Międzynarodowej Komisji Teologicznej w sprawie proponowanej definicji dogmatycznej okazało się negatywne⁴. W uzasadnieniu zwrócono uwagę, że proponowane pojęcia wymagają teologicznego wyjaśnienia oraz że nie

---

¹ *La petizione per il dogma mariano finale*, „Il Regno-Documenti” 42 (1997) n. 17, s. 532. Zob. S.M. Perrella, *La cooperazione di Maria all'opera della redenzione. Attualità di una questione*, „L'Osservatore Romano” 4.06.1997, s. 10-11.

² *La petizione per il dogma mariano finale*, „Il Regno-Documenti” 42 (1997) n. 17, s. 532.

³ M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998, XVII.

⁴ *Dichiarazione della Commissione del Congresso di Częstochowa*, „Il Regno-Documenti” 42 (1997) n. 17, s. 530-531. Zob. *Intervento della Pontificia Accademia Mariana*, „Il Regno-Documenti” 42 (1997) n. 17, s. 531-533.

jest właściwym zbaczanie z drogi nakreślonej przez Sobór Watykański II⁵.

Po zapoznaniu się z opinią mariologów, Jan Paweł II nie powrócił już więcej do kwestii ewentualnego ogłoszenia nowego dogmatu. Nie zniechęciło to jednak zwolenników nowego dogmatu do publikacji książek, artykułów, biuletynów, wywołując polemikę w środowisku mariologicznym⁶.

W tym kontekście pojawia się pytanie: kto ma rację? Przeciwnicy czy zwolennicy dogmatu o Maryi *Współodkupicielce, Wszecchośredniczce i Orędownicze*? Jeżeli jedni i drudzy powołują się na posoborowe nauczanie Kościoła na temat uczestnictwa Maryi w dziele

⁵ *Dichiarazione della Commissione del Congresso di Częstochowa, „Il Regno-Documenti”* 42 (1997) n. 17, s. 530-531.

⁶ A. Amato, *Verso un altro dogma mariano*, „Marianum” 58 (1996), s. 229-232; I. Calabuig, *Riflessione sulla richiesta della definizione dogmatica di „Maria corredentrice, mediatrice, avvocata”*, „Marianum” 61 (1999), s. 129-175; A. Calkins, *Il mistero di Maria Corredentrice nel Magistero Pontificio*, in: AA. VV., *Maria Corredentrice. Storia e Teologia*, Fringente 1998, s. 141-220; A. Calkins, *Towards Another Marian Dogma? A Response to Father Angelo Amato*, „Marianum” 59 (1997), s. 159-167; N. Castello, *Maria SS. Corredentrice. Una verità in cammino*, „Palestra del Clero” 76 (1998), s. 759-766; J. Galot, *Marie Corédemptrice. Controverses et problèmes doctrinaux*, „Esprit et Vie” 106 (1996), s. 209-216; J. Galot, *Maria Corredentrice. Controversie e problemi dottrinali*, „La Civiltà Cattolica” 145 (1994) n. 3, s. 213-225; J. Galot, *Maria: Mediatrice o Madre universale?*, „La Civiltà Cattolica” 146 (1996) n. 1, s. 232-244; B. Gherardini, *La Corredentrice*, „Divinitas” 40 (1996), s. 109-164; B. Gherardini, *Corredenzione e Magistero*, „Divinitas” 39 (1996), s. 203-238; B. Gherardini, *Corredenzione: i termini del problema*, „Divinitas” 40 (1996), s. 117-146; B. Gherardini, *La Corredentrice nel mistero di Cristo e della Chiesa*, Roma 1998; B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny? Uwagi na marginesie nowej książki Marka Miravalle’a*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 3, s. 312-324; R. Laurentin, *Pétitions internationales pour une définition dogmatique de la médiation et la corédemption*, „Marianum” 58 (1996), s. 429-446; D. Mastalska, *Stabat Mater dolorosa. Uwagi o znaczeniu cierpienia Maryi pod krzyżem w dziele Odkupienia*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 3, s. 74-76; S.M. Manelli, *La corredenzione mariana. Lineamenti*, Castelpetroso 1996; I. Miravalle (ed.), *Mary Coredemprix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations. Toward a Papal Definition?*, Santa Barbara 1995; M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredemprix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations II. Papal, Pneumatological, Ecumenical*, Santa Barbara 1997; M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a fifth Marian Dogma. Mary, Coredemprix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations III*, Goleta 2000; M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998; A. Perrego, *Aperture conciliari per i titoli mariani di Corredentrice e Mediatrice*, „Divus Thomas” 78 (1975), s. 363-375; S.M. Perrella, *La cooperazione di Maria all’opera della redenzione. Attualità di una questione*, „L’Osservatore Romano” 4.06.1997, s. 10-11; S.M. Perrella, *Madre di Gesù nella coscienza ecclesiale contemporanea*, Roma 2005, s. 407-488; W. Siwak, *Problem „współodkupicielstwa” Maryi w nauczaniu Jana Pawła II*, „Salvatoris Mater” 5 (2003) nr 3, s. 141-165; W. Zyciński, *Maryja jako Współodkupicielka we współczesnych kontrowersjach mariologicznych*, „Polonia Sacra” 20 (1998) nr 2, s. 265-273.

zbawczym Chrystusa, to czyja interpretacja jest prawdziwa? Celem niniejszej publikacji jest krytyczna ocena argumentów, jakimi posługują się zwolennicy nowego dogmatu oraz konfrontacja ich opinii z doktryną Soboru Watykańskiego II oraz z nauczaniem Jana Pawła II.

I. STANOWISKO PRZEDSTAWICIELI RUCHU *VOX POPULI MARIAE MEDIATRICI*

1. Tytuł *Corredemptrix* w ujęciu zwolenników nowego dogmatu

Pojęcie *Corredemptrix*, jak zauważa A. Calkins, ze względu na przedrostek „co” zdaje się wskazywać na doskonałą równość pomiędzy Matką Pana a Chrystusem Odkupicielem⁷. Jednakże pojęcie to wyraża podporządkowaną, zależną od Chrystusa, współpracę Matki Bożej w dziele Odkupienia⁸. Owa współpraca, a szczególnie Jej partycypacja w cierpieniach Chrystusa dla dobra Kościoła, została określona przez Calkinsa mianem współodkupicielstwa⁹.

Podobną definicję interesującego nas pojęcia przedstawia Mark Miravalle, przewodniczący ruchu *Vox Populi Mariae Mediatrici*¹⁰. Termin *Corredemptrix* odnosi się do szczególnego i jedynego w swoim rodzaju uczestnictwa Błogosławionej Dziewicy w zbawczym dziele Jej Syna, ukazując Ją jako współpracownicę Chrystusa, będącą całkowicie Jemu podporządkowaną.

Kolejny zwolennik dogmatu, John Schug, wyjaśnia ów tytuł w oparciu o słownik języka łacińskiego. Zaznacza, że przedrostek „co”, który wywodzi się od łacińskiego „cum”, określa bycie razem, towarzyszenie, wskazuje na zjednoczenie, na wspólne działanie¹¹.

---

⁷ A. Calkins, *Pope John Paul II's Teaching on Marian Coredeemption*, in: M.I. Miravalle, *Mary Coredeemptrix, Mediatric, Advocate. Theological Foundations II. Papal, Pneumatological, Ecumenical*, Santa Barbara 1996, s. 117.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże, s. 115.

¹⁰ M.I. Miravalle, *Mary: Coredeemptrix, Mediatric, Advocate*, Santa Barbara 1993, XV. A. Calkins, *Pope John Paul II's*, s. 118. Por. tenże, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998, s. 115.

¹¹ J. Schug, M. Miravalle, *Mary, Coredeemptrix: The Significance of Her Title in the Magisterium of the Church*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeemptrix, Mediatric, Advocate. Theological Foundations. Towards a Papal Definition?*, Santa Barbara 1995, s. 217.

Autor nie zastanawia się, w jaki sposób znaczenie filologiczne terminu, przekłada się na sens teologiczny.

Brunero Gherardini, wyjaśniając etymologię pojęcia *Współodkupicielka*, zauważa, że chociaż *Redemptor* i *Corredemptrix* są wyrażeniami pokrewnymi, to jednak nie posiadają tego samego znaczenia¹². Włoski teolog charakteryzuje ów termin posługując się nie tyle etymologią, co teologią. Innymi słowy, zamiast konsekwentnie wyrazić znaczenie pojęcia w oparciu o jego etymologię, zasłania się sensem teologicznym wyrażenia, podkreślając, że nie można stawiać *Odkupiciela* i *Współodkupicielki* na tym samym poziomie. Stwierdza, iż określenie to ukazuje osobisty wkład Maryi w odkupienie oraz Jej podporządkowanie osobie Chrystusa Odkupiciela¹³. Niestety, autor nie zauważa asymetrii pomiędzy sensem pojęcia a samym definiowanym pojęciem.

Należy jednak zauważyć, iż zwolennicy nowego dogmatu, wyjaśniając kluczowy termin, nie posługują się etymologiczną analizą słowa, lecz zastępują ją teologiczną. Wydaje się, że właśnie w owym pomieszaniu sensów (filologiczny i teologiczny) pojęcia *Corredemptrix* tkwi pierwszy istotny błąd zwolenników ruchu Marka Miravalle.

Jedną z cech charakterystycznych przedstawicieli nowego ruchu maryjnego jest uciekanie się do autorytetu Magisterium. Pomimo częstych odniesień do posoborowych dokumentów, nie analizują oni zasadności użycia soborowych tytułów: *Ancilla Domini*, *Generosa Socia*, *Redemptoris Mater*, *Nova Eva*, natomiast uporzycwie trwają przy *Corredemptrix*. Żaden ze zwolenników nowego dogmatu nie uzasadnia, dlaczego właśnie ten, a nie inny tytuł najlepiej wyraża uczestnictwo Maryi w dziele zbawczym Chrystusa. Uzasadniając wspomniane wyrażenie, podają listę przedsoborowych dokumentów magisterialnych¹⁴, a nadto podkreślają sześć tekstów maryjnych Jana Pawła II, w których pojawia się *Corredemptrix*¹⁵. Niektórzy z nich (A. Calkins) powołują się na autorytety przedsoborowych mariologów: Gabriela Roschiniego oraz Junipera B. Carola,

¹² B. Gherardini, *Corredenzione: i termini del problema*, „Divinitas” 40 (1996) nr 2, s. 140.

¹³ Tamże, s. 141-142.

¹⁴ A. Calkins, *Towards another Marian Dogma? A Response to Father Angelo Amato S. D. B.*, „Marianum” 59 (1997), s. 160.

¹⁵ M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998, s. 116-117.

ktorzy, jak twierdzą, przestudiowali gruntownie i wystarczająco wspomniane zagadnienie i odpowiedzieli na wszystkie najważniejsze zastrzeżenia¹⁶.

2. Dziwna triada: *Corredemptrix, Mediatrix, Advocata*

Opublikowane w Stanach Zjednoczonych trzy tomy studiów poświęconych kwestii nowego dogmatu ukazują, że jego zwolennicy posługują się różnorodną terminologią. Niektórzy z nich poświęcili swoje artykuły *Corredemptrix*¹⁷, inni natomiast skupili swoją uwagę na *Mediatrix*¹⁸. Również i w przypadku tego określenia nie ma między nimi zgody. Pewni autorzy posługują się pojęciem *Mediatrix*, inni zaś stosują przedsoborowe *Mediatrix omnium gratiarum*. Wydaje się, że zwolennicy nowego dogmatu zdają się nie zauważać różnicy pomiędzy tymi dwoma wyrażeniami.

Obok wspomnianych dwóch grup teologów, istnieje jeszcze trzecia, która koncentruje się na potrójnym tytule: *Corredemptrix, Mediatrix, Advocata*¹⁹. W tej sytuacji pojawia się pytanie: dlaczego prawdę o uczestnictwie Maryi w dziele odkupienia mają wyrażać wspomniane trzy tytuły, a nie jeden z nich, na przykład *Mediatrix*? Dlaczego do analizowanych wyrażenń dołączono pojęcie, niezbyt mocno zakorzenione w tradycji, którego sens można wyrazić za pomocą dwóch pozostałych?

Odpowiedź na to pytanie przynoszą ostatnie z publikacji Marka Miravalle²⁰. Lektura książki *Coredeptrix. Insights on Fifth Marian Dogma* ujawnia, iż u źródeł propozycji ogłoszenia Maryi *Corre-*

¹⁶ A. Calkins, *Towards another Marian Dogma?*, s. 162.

¹⁷ B. De Margerie, *Mary Coredeptrix in the Light of Patristics*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Towards a Papal Definition?*, s. 3-44; J.A. Schug, *Mary Coredeptrix. Her Title and its Significance in the Magisterium of the Church*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Towards a Papal Definition*, s. 215-246.

¹⁸ I. De La Potterie, *The Mediation of the Mother of Jesus at the Incarnation: An Exegetical Study*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Towards a Papal Definition*, s. 173-190.

¹⁹ A.B. Calkins, *Mary as Coredeptrix, Mediatress, Advocate: Instrument of Catholic-Orthodox Unity*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Towards a Papal Definition*, s. 45-118; M.I. Miravalle, *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate: Foundational Presence in Divine Revelation*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Towards a Papal Definition*, s. 247-325.

²⁰ M.I. Miravalle, *Contemporary Insights on a fifth Marian Dogma*, Goleta 2000.

demptrix, *Mediatrice* i *Advocata* stoją objawienia maryjne z Amsterdamu, według których, Matka Boża miałaby powiedzieć Idzie Pe-er d e m a n, że ostatni dogmat maryjny przedstawi Naszą Panią Wszystkich Narodów jako *Corredemptrix*, *Mediatrice* i *Advocata*²¹. Ponieważ Kościół wyraził co do wspomnianych objawień swoje zastrzeżenia²², wykorzystywanie ich w kampanii na rzecz ogłoszenia nowego dogmatu kompromituje zwolenników ruchu *Vox Populi Mariae Mediatrici*²³.

W innej publikacji przewodniczącego amerykańskiego stowarzyszenia, pojawia się stwierdzenie, że chodzi nie tyle o ogłoszenie Maryi Współodkupicielką, co o uroczystą definicję macierzyńskiego pośrednictwa Maryi, wyrażoną w jej trzech istotnych aspektach: *Współodkupicielki* (Matki Bolesnej), *Pośredniczki* (Matki karmiącej) oraz *Orędowniczki* (Matki wstawiającej się). Zdaniem Miravalle, błędne jest mniemanie, jakoby chodziłoby o potrójny dogmat bądź o trzy oderwane od siebie pojęcia²⁴.

3. Ekumeniczny wydzźwięk tytułu *Corredemptrix*

A. Calkins, krytykując opinię Angelo Amato, według którego ogłoszenie Maryi *Współodkupicielką* zadałoby dialogowi ekumenicznemu trudną do uleczenia ranę, przedstawia własne, swoiste rozumienie ekumenizmu. Autor ów ośmiela się postawić następujące pytanie: jaki jest sens pomijać milczeniem pewne prawdy, bądź decydować się na wzajemne ustępstwa po to tylko, aby osiągnąć jakieś transcendentalne porozumienie?²⁵ Co więcej, Calkins jest święcie przekonany, że protestanci zaakceptują

²¹ P. Klos, *The Specific Message of the Lady of All Nations Regarding the Fifth Marian Dogma*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma*, s. 314. Por. B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny?*, s. 314.

²² Sacra Congregazione per la Dottrina della Fede, *Notificazione in merito circa le pretese apparizioni e rivelazioni della „Signora di tutti i popoli”*, 25 maggio 1974, in: *Enchiridion Vaticanum SI*, s. 494-495.

²³ H. Dee, *Our Lady's Ambassador: John Paul II, Fatima, and the Fifth Marian Dogma*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma*, s. 5-6. Zob. B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny? Uwagi na marginesie nowej książki Marka Miravalle'a*, „*Salvatoris Mater*” 3 (2001) nr 3, s. 314-315.

²⁴ M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998, s. 118.

²⁵ A. Calkins, *Towards another Marian Dogma? A Response to Father Angelo Amato S. D. B.*, „*Marianum*” 59 (1997), s. 164.

nowy dogmat, skoro obecni na Soborze protestanci obserwatorzy, zaakceptowali uczestnictwo Maryi w Odkupieniu²⁶. A zatem, cóż stoi na przeszkodzie, aby ogłosić nowy dogmat o *Współodkupicielce*? – konkluduje Calkins.

Wydaje się, że autor ów ma mgliste pojęcie o dialogu ekumenicznym. Śledząc argumentację amerykańskiego zwolennika dogmatu wydaje się, że nie rozumie, iż ekumenizm jest dla Kościoła szansą, która uwrażliwiając na odmienną mariologię Braci Odlączonych, umożliwia wyrażenie katolickiej nauki o Matce Bożej w taki sposób, aby nie pomniejszając żadnej z prawd, przedstawić je w sposób bardziej czytelny i przejrzysty. Niestety, Calkins nie dostrzega konieczności przeformułowania przedsoborowych sformułowań i tytułów oraz zastąpienia ich innymi, bardziej klarownymi, spełniającym ekumeniczne wymogi.

Odniesienie do dialogu ekumenicznego pojawia się również w artykule M. Miravalle, który wobec zarzutów o antyekumeniczne nastawienie ruchu, broni się, przytaczając następujący fragment ekumenicznej encykliki Jana Pawła II *Ut unum sint*: *Oczywiście, pełna komunია będzie musiała opierać się na przyjęciu całej prawdy, w którą Duch Święty wprowadza uczniów Chrystusa. Należy zatem absolutnie unikać wszelkich form redukcjonizmu albo łatwych „uzgodnień”. Poważne kwestie muszą zostać rozwiązane, gdyby bowiem pozostały nie rozstrzygnięte, ujawniłyby się ponownie w innym momencie – czy to w tej samej formie, czy też pod inną postacią*²⁷.

Przewodniczący ruchu stwierdza, że nie można rozważać prawd chrześcijańskich. Dochodzi do stwierdzenia, że jeżeli Matka Boża jest instrumentem jedności, to wszyscy powinni czcić Maryję²⁸. M. Miravalle oraz inni zwolennicy dogmatu, powołując się na powyższy dokument, podkreślają charyzmat nieomyślności papieża²⁹. Przedstawiciele ruchu posuwają się do stwierdzenia, że krytyczne nastawienie protestantów nie może tworzyć przeszkody w ogłoszeniu dogmatu o *Corredemptrix*. Jeżeli bowiem niekatolickie wspólnoty chrześcijańskie nie akceptują wspomnianego chary-

²⁶ A. Calkins, art. cyt., s. 166-167.

²⁷ Jan Paweł II, Encyklika „*Ut unum sint*”, nr 36.

²⁸ M.I. Miravalle, *In Battle Array*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma*, s. 45. Por. B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny?*, s. 319.

²⁹ M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, s. 121.

zmatu papieża, to nie należy się dziwić, iż nie będą skłonni do zaakceptowania nowego dogmatu, konkluduje profesor mariologii ze Steubenville³⁰.

4. Zwolennicy nowego dogmatu wobec stanowiska członków Papieskiej Międzynarodowej Akademii Maryjnej

Zwolennicy nowego dogmatu ujawniają kontrowersyjne stanowisko nawet wobec instytucji Stolicy Apostolskiej. W odpowiedzi na opublikowane stanowisko Papieskiej Międzynarodowej Akademii Maryjnej³¹, zwolennicy dogmatu wydali oświadczenie, w którym poddali krytyce stanowisko Akademii Maryjnej.

T. Xavier, nie próbuje nawet odpowiedzieć na zarzuty ekspertów, lecz stwierdza, że opublikowane oświadczenie PAMI nie posiada charakteru magisterialnego, zatem nikt nie jest zobowiązany do jego zaakceptowania³². Natomiast A. Calkins usiłuje bagatelizować stanowisko Akademii, twierdząc, iż jest ona przykładem manipulacji ze strony mass-mediów³³. Ponadto zaznacza, że oświadczenie PAMI nie jest głosem całej Akademii, do której on sam również należy³⁴.

Wobec opublikowanego oświadczenia zabrał głos również Mark Miravalle, który w swojej odpowiedzi skupia się na najważniejszych teologicznych aspektach, które jak stwierdza, zostały pominięte milczeniem przez mariologów obecnych na kongresie w Częstochowie³⁵.

Polemizując z deklaracją PAMI, przewodniczący *Vox Populi* nie tylko przytoczył pięć fragmentów wypowiedzi Jana Pawła II, w których pojawia się tytuł *Corredemptrix*, lecz również odczytał

---

³⁰ Tamże, s. 122.

³¹ *Intervento della Pontificia Accademia Mariana*, „Il Regno-Documenti” 42 (1997) n. 17, s. 531-533.

³² T. Xavier, *A Response to Common Critique of a Fifth Marian Dogma*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma*, s. 154.

³³ A. Calkins, *A Response to the Declaration of the Commission of the Pontifical International Marian Academy*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Contemporary Insights on a Fifth Marian Dogma*, s. 125.

³⁴ A. Calkins, art. cyt., s. 126.

³⁵ M.I. Miravalle, *Vox Populi Mariae Mediatrici Special Notification. Response to a Statement of an International Theological Commission of the Pontifical International Marian Academy*, in: M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, s. 110-111.

doktrynę *Vaticanum II* w świetle przedsoborowej nauki o współodkupicielstwie³⁶! Jak wygląda wspomniana interpretacja?

5. Reinterpretacja mariologii Soboru Watykańskiego II przez zwolenników nowego dogmatu

Należy zaznaczyć, że członkowie ruchu *Vox Populi Mariae Mediatrici* nie interpretują nauki o *Corredemptrix* w świetle VIII rozdziału *Lumen gentium*, lecz odczytują soborowy dokument o Matce Bożej poprzez pryzmat doktryny o *Współodkupicielce*³⁷. Chociaż Sobór nie włączył wspomnianego tytułu do VIII rozdziału *Lumen gentium*, to jednak wcale nie przeszkodziło zwolennikom nowego dogmatu twierdzić, iż nauka o *Corredemptrix* została dogłębnie wyrażona w soborowej konstytucji o Kościele³⁸. W podobny sposób dokonują interpretacji innego tytułu, pominiętego przez soborową Komisję Teologiczną: *Mediatrix omnium gratiarum*.

Poczyniona podczas jednej ze środowych katechez wzmianka Jana Pawła II o pewnych biskupach, którzy przed *Vaticanum II* chcieli ogłoszenia dogmatu o Maryi *Mediatrix* i *Corredemptrix*, została odczytana przez zwolenników dogmatu jako kolejny argument potwierdzający ich wierność linii wytyczonej przez *Vaticanum II*³⁹. Odrzucenie wspomnianych wyrażen przez Sobór Watykański II nie jest dla amerykańskich teologów żadnym przekonywującym argumentem. M. Miravalle posuwa się do stwierdzenia, że nieogłoszenie przez Sobór dogmatu o Maryi *Współodkupicielce*, wcale nie przekreśla takiej możliwości, poprzez osobisty akt papieża. Jako przykład przytoczył Sobór Watykański I, który odrzucił propozycję ogłoszenia Wniebowzięcia Matki Bożej, a dogmat ten został następnie uroczystie proklamowany przez papieża Piusa XII, w roku 1950⁴⁰.

³⁶ M.I. Miravalle, art. cyt., s. 116-117.

³⁷ B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny? Uwagi na marginesie nowej książki Marka Miravalle'a*, „Salvatoris Mater” 3 (2001) nr 3, s. 320.

³⁸ Tamże, s. 320. Zob. M.I. Miravalle, *Mary, Corredemptrix, Mediatrix, Advocate. Foundational Presence in Divine Revelation*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations. Towards a Papal Definition?*, Santa Barbara 1995, s. 265-266; A. Calkins, *Pope John Paul II's Teaching on Marian Coredeptrion*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredeptrix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations II. Papal, Pneumatological, Ecumenical*, Santa Barbara 1997, s. 119.

³⁹ B. Kochaniewicz, *Piąty dogmat maryjny*, s. 321.

⁴⁰ Tamże.

Zwolennicy dogmatu przypominają ponadto fragment numeru 52 soborowej Konstytucji o Kościele, gdzie Ojcowie soborowi stwierdzają, iż nie chcieli przedstawiać całkowitej doktryny o Najświętszej Maryi Pannie, ani podejmować kwestii do tej pory nie rozwiązanych (LG 52)⁴¹. Dlatego też, jak zauważa Miravalle, nie ma podstaw do twierdzenia, jakoby Sobór zamierzał porzucić raz na zawsze tytuł Maryi *Współodkupicielki*⁴².

6. Reinterpretacja nauczania Jana Pawła II przez zwolenników nowego dogmatu

Zwolennicy piątego dogmatu, w swoisty sposób analizują naukę Jana Pawła II o udziale Maryi w dziele zbawczym Chrystusa. A. Calkins, opierając się na pięciu wypowiedziach papieża, w których pojawia się wyrażenie *Corredemptrix*⁴³, twierdzi, iż Jan Paweł II nie tylko dokonał rehabilitacji tego pojęcia⁴⁴, lecz posługując się nim, uczynił gest dobrej woli wobec tych, którzy podczas Soboru pragnęli uczcić Maryję nowym dogmatem o Współodkupicielce⁴⁵.

Należy zauważyć, że członkowie *Vox Populi* bardzo często powołują się na wspomniane już wypowiedzi Następcy św. Piotra, pomijając milczeniem inne, które w bardziej klarowny sposób wyrażają wspomnianą prawdę (*Redemptoris Mater, Socia Redemptoris*). Zwolennicy nowego dogmatu posuwają się do pewnej zamierzonej niedokładności, twierdząc, jakoby maryjna encyklika papieża, jego list apostolski *Salvifici doloris* oraz jedna ze środowych katechez, zostały poświęcone Maryi *Współodkupicielce*, mimo że wspomniane określenie nie pojawia się tam ani razu⁴⁶.

⁴¹ M.I. Miravalle, *The Dogma and the Triumph*, Santa Barbara 1998, s. 119.

⁴² Tamże.

⁴³ A. Calkins, *Pope John Paul II's Teaching on Marian Coredemption*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredemptrix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations II*, s. 122-125.

⁴⁴ A. Calkins, *Il mistero di Maria Corredentrice nel Magistero Pontificio*, in: AA. VV., *Maria Corredentrice. Storia e Teologia*, Fringento 1998, s. 161.

⁴⁵ Tamże, s. 165-166.

⁴⁶ B. Gherardini, *La Corredentrice nel mistero di Cristo e della Chiesa*, Roma 1998, s. 137-138. B. Gherardini, *Corredenzione e Magistero*, „Divinitas” 39 (1996), s. 229; M.I. Miravalle, *Mary, Coredemptrix, Mediatrix, Advocate: Foundational Presence in Divine Revelation*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredemptrix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations. Towards a Papal Definition?*, Santa Barbara 1995, s. 266; A. Calkins, *Pope John Paul II's Teaching on Marian Coredemption*, in: M.I. Miravalle (ed.), *Mary Coredemptrix, Mediatrix, Advocate. Theological Foundations II*, s. 114-115.

Zwolennicy nowego dogmatu, odczytują papieskie nauczanie jako naukę o współodkupicielstwie Błogosławionej Dziewicy. Wystarczy przytoczyć opinię włoskiego teologa Brunera Gherardiniego, który stwierdza, że *Magisterium zwyczajne Jana Pawła II, pomimo różnorodnych form (...) jest uznaniem współodkupicielstwa maryjnego (corredenzione mariana)*⁴⁷. Teolog ów stwierdza, że papież celowo kilkakrotnie użył pojęcia *Corredemptrix*, aby przekroczyć granice niejasnych wyrażeń lingwistycznych i zachęcić teologów do podjęcia refleksji nad kwestią maryjnego współodkupicielstwa⁴⁸.

Jak można zauważyć, zwolennicy dogmatu, przedstawiając papieskie nauczanie, zdają się nie dostrzegać, iż Jan Pawła II mariologia wyrasta z doktryny *Vaticanum II*, lecz odczytują ją w świetle głoszonej przez siebie idei o *Corredemptrix*. Ta osobliwa i mijająca się z prawdą interpretacja wykorzystywała nawet papieskie godło *Totus Tuus*, które miałyby wyrażać wspomnianą ideę⁴⁹.

II. UCZESTNICTWO MARYI W DZIELE ZBAWCZYM CHRYSTUSA WEDŁUG SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

1. Tytuł *Corredemptrix* na Soborze Watykańskim II

Pośród petycji, które napłynęły do Stolicy Apostolskiej przed rozpoczęciem Soboru Watykańskiego II znalazło się ok. 50 głosów postulujących ogłoszenie nowego dogmatu o Maryi *Współodkupicielce*⁵⁰. Ojcowie Soborowi, mając na uwadze względy pastoralne i ekumeniczne, nie tylko nie ogłosili nowego dogmatu, lecz także postanowili wyeliminować tytuł *Corredemptrix* z dokumentu poświęconego Matce Bożej. *Praenotanda* pierwszego schematu maryjnego dokumentu zaznacza, że: *pominięte zostały pewne wyrażenia i słowa używane przez papieży, które, chociaż same w sobie są najprawdziwsze, mogą być opacznie zrozumiane przez braci odłączonych. Pomiędzy tymi słowami należy wymienić »Corredemptrix*

⁴⁷ B. Gherardini, *Corredenzione e Magistero*, „Divinitas” 39 (1996), s. 230.

⁴⁸ Tamże, s. 231.

⁴⁹ B. Kochaniewicz, art. cyt., s. 322.

⁵⁰ A. Perego, *Aperture conciliari per i titoli mariani di Corredentrice e Mediatrice*, „Divus Thomas” 78 (1975), s. 364.

humani generis« (św. Pius X, Pius XI), »*Reparatrix totius orbis*« (Leon XIII)⁵¹.

Należy zauważyć, że brak tytułu *Współodkupicielka* w soborowym dokumencie, nie oznacza pominięcia milczeniem nauki o uczestnictwie Maryi w zbawczym dziele Chrystusa. W jego miejscu pojawiły się inne, które jaśniej i klarowniej wyrażają wspomnianą naukę (np. *Socia Redemptoris*).

2. Uczestnictwo Maryi w dziele zbawczym Chrystusa według Soboru Watykańskiego II

Nauka o uczestnictwie Maryi w dziele zbawczym Chrystusa jest jednym z najistotniejszych zagadnień VIII rozdziału konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Doktryna ta została zawarta zarówno w części chrystologicznej (LG 56-58), jak również w części poświęconej Maryi w tajemnicy Kościoła (LG 60-62). Błogosławiona Dziewica, z chwilą wypowiedzenia swojego *fiat*, w sposób świadomy i dobrowolny wkroczyła w tajemnicę Odkupienia, jednocząc się ze swoim Synem. Ojcowie soborowi podkreślają aktywne uczestnictwo Maryi w zbawczym dziele Syna, podkreślając, że *jako Służebnica Pańska całkowicie poświęciła się tajemnicy Odkupienia, osobie i dziełu Syna, pod Jego zwierzchnictwem i wspólnie z Nim* (LG 56). Jej uczestnictwo posiadało charakter moralny, ponieważ *poprzez swoją wiarę, miłość posłuszeństwa, miłość macierzyńską współpracowała w dziele zbawienia* (LG 53, 56, 63). O ile w przedsoborowych traktatach zagadnienie współodkupicielstwa Maryi pojawiała się przy okazji omawiania Jej roli na Kalwarii, o tyle Sobór ukazuje ten temat w znacznie szerszej perspektywie; od momentu Jej zgody na Wcielenie, poprzez Kalwarię aż do wstawiennictwa Błogosławionej Dziewicy w niebie⁵². Kolejną cechą Jej zbawczego uczestnictwa jest jego macierzyński charakter. Błogosławiona Dziewica, *poczynając, rodząc, karmiąc Chrystusa, ofiarując Go w świątyni Ojcu i współcierpiąc z Synem swoim umierającym na Krzyżu, w szczególności zaiste spo-*

⁵¹ *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Volumen I: *Periodus prima*, Pars IV, Città del Vaticano 1971, s. 99.

⁵² *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Series I (*Antepreparatoria*), Volumen IV, *Studia et vota Universitatum et Facultatum Ecclesiasticorum et Catholicarum*, pars II, Typis Polyglottis Vaticanis 1961, s. 602-614. A. Escudero Cabello, *La cuestión de la mediación mariana en la preparación del Vaticano II*, Roma 1997, s. 210-228.

sób współpracowała z dziełem Zbawiciela poprzez wiarę, nadzieję i miłość żarliwą dla odnowienia nadprzyrodzonego życia dusz ludzkich (LG 61). Sobór podkreślił tę macierzyńską współpracę poprzez następujące tytuły: *Alma divini Redemptoris Mater, Generosa Socia, Ancilla Domini*⁵³.

Zagadnienie uczestnictwa Maryi w Odkupieniu pojawia się również w części eklezjologicznej VIII rozdziału *Lumen gentium*. Współpraca Maryi nie ogranicza się bowiem do ziemskiego okresu życia Zbawiciela, lecz trwa aż do ostatecznego dopełnienia zbawionych w niebie (LG 62). Ma ona charakter macierzyńskiego pośrednictwa. Zagadnienie maryjnego pośrednictwa zostało przedstawione w soborowym dokumencie w perspektywie Pawłowego listu o Chrystusie jedynym Pośredniku między Bogiem a ludźmi (1 Tm 2,5).

Błogosławiona Dziewica została ukazana jako ta, która podobnie jak wszyscy ludzie potrzebowała Chrystusowego zbawienia: została *odkupiona w sposób wznioślejszy ze względu na zasługi Swego Syna i zjednoczona z Nim węzłem ścisłym i nierozzerwalnym* (LG 53). Ponadto, Ojcowie soborowi zrezygnowali z przedstawienia drabinkowego schematu pośrednictwa, wyrażającego się w schemacie: Pośredniczka u Pośrednika, zaznaczając, iż *cały zbawienny wpływ Błogosławionej Dziewicy na ludzi nie wywodzi się z jakiejś konieczności rzeczowej, lecz z upodobania Bożego i wypływa z nadmiaru zasług Chrystusowych, na Jego pośrednictwie się opiera i od tego pośrednictwa jest zależny, z niego czerpie całą moc swoją; nie przeszkadza zaś w żaden sposób bezpośredniej łączności wiernych z Chrystusem, przeciwnie umacnia ją* (LG 60).

Pośrednicząca rola Służebnicy Pańskiej wynika z Jej partycypacji w jedynym pośrednictwie Chrystusa. Ów chrystocentryczny wymiar został podkreślony poprzez następujące wyrażenia: *mediatio in Christo, apud Christum, cum Christo, ex Christi, per Christum, sub Christum*. Sformułowania te ukazują ścisłą zależność pośrednictwa Maryi od Jedyne go pośrednictwa Chrystusa, szczególnie od Jego Ofiary dokonanej na Krzyżu. Aby jeszcze bardziej podkreślić prawdę o pośrednictwie przez uczestnictwo, Ojcowie Soborowi zilustro-

---

⁵³ J. Uściadek, *Błogosławiona w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Studium mariologicznego rozdziału Konstytucji dogmatycznej o Kościele Soboru Watykańskiego II*, w: S.C. Napiórkowski, J. Uściadek, *Matka i Nauczycielka. Mariologia Soboru Watykańskiego II*, Niepokalanów 1992, s. 232.

wali je przykładem kapłaństwa Chrystusa: *Zadne bowiem stworzenie nie może być nigdy stawiane na równi ze Słowem Wcielonym i Odkupicielem; ale jak kapłaństwo Chrystusa w rozmaity sposób jest udziałem zarówno świętych szafarzy, jak i wiernego ludu, i jak jedna dobroć Boża w rozmaity sposób rozlewa się realnie w stworzeniach, tak też jedyne pośrednictwo Odkupiciela nie wyklucza, lecz wzbudza u stworzeń rozmaite współdziałanie, pochodzące z uczestnictwa w jednym źródle* (LG 62).

Soborowy dokument stwierdza, że maryjne pośrednictwo wyraziło się w Jej duchowym macierzyństwie, określonym jako macierzyństwo w porządku łaski. Podstawą nowej misji Maryi w Kościele stała się Jej współpraca w dziele Odkupienia. *Przeznaczona na Matkę Boga, stała się tu na ziemi (...) Matką-żywicielką Boskiego Odkupiciela (...) współpracowała z dziełem Zbawiciela (...) dlatego to stała się nam Matką w porządku łaski*" (LG 61). Macierzyństwo to wyraża się we wstawiennictwie, którego celem jest zjednywanie zbawczych darów oraz opieka nad *braćmi Syna swego, dopóki nie zostaną doprowadzeni do szczęśliwej ojczyzny* (LG 62). Mając charakter uniwersalny, obejmuje swoim zasięgiem wszystkich ludzi i będzie trwało *aż do wiekięstego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych* (LG 62).

Soborowa nauka o Matce Bożej nie pomija milczeniem zagadnienia uczestnictwa Maryi w zbawczym dziele Syna, lecz wyjaśnia je w podwójnej perspektywie. W tajemnicy Chrystusa podkreślono zjednoczenie Maryi z Synem podczas całego ziemskiego życia, stąd nazwana została *Generosa Socia*. Natomiast w tajemnicy Kościoła jawi się jako *Orędowniczka, Wspomożycielka, Pomocnica, Pośredniczka*, wypraszająca łaski pielgrzymującym uczniom Chrystusa. Maryjny rozdział *Lumen gentium*, rezygnując z pojęć dwuznacznych i niezbyt czytelnych, ukazuje w sposób jasny i klarowny katolickie stanowisko odnośnie aktywnej obecności Maryi w dziele zbawczym Syna.

III. STANOWISKO JANA PAWŁA II

1. Interpretacja doktryny o Matce Bożej Soboru Watykańskiego II w nauczaniu Jana Pawła II

Analiza pism Jana Pawła II pozwala zauważyć, że jego mariologia jest ściśle powiązana z doktryną zawartą w VIII rozdziale

soborowej konstytucji *Lumen gentium*. O skali zależności może świadczyć fakt, iż w latach 1978-2002 papież odwoływał się do soborowych dokumentów ponad 11.231 razy. Najczęściej cytowanymi pismami Soboru były: konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes* oraz konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*. Ten ostatni z dokumentów, pojawia się w wypowiedziach papieskich blisko 3.700 razy. W samej tylko encyklice *Redemptoris Mater* soborowe teksty o Matce Bożej pojawiają się blisko 90 razy.

Jednocześnie należy podkreślić, że wpływ mariologii Soboru na doktrynę maryjną Jana Pawła II nie ogranicza się do ogromnej liczby cytatów. Mariologia papieska organicznie wyrasta z nauczania Soboru oraz przyjmuje tę samą perspektywę historyczno-zbawczą, co VIII rozdział konstytucji *Lumen gentium*. W podobny sposób Błogosławioną Dziewicę w tajemnicy Chrystusa i Kościoła. Wymiary biblijny i ekumeniczny, tak charakterystyczne dla soborowej mariologii, ujawniają się w całej pełni w papieskim nauczaniu zarówno w encyklice *Redemptoris Mater*, jak i w cyklu katechez, wygłoszonych podczas audiencji śródowych. W tym kontekście należy postawić pytanie: w jaki sposób wymienione przed chwilą dokumenty papieża przedstawiają kwestię udziału Maryi w dziele zbawczym Chrystusa?

Należy stwierdzić, że w wypowiedziach papieskich nie znajdziemy określeń, które zostały pominięte przez Sobór Watykański II: *Corredemptrix, corredemptio, Mediatrix omnium gratiarum, Dispensatrix omnium gratiarum*. (o sześciu wyjątkach od tej reguły wspomnę nieco później). Natomiast jego wypowiedzi obfitują w inne wyrażenia, podkreślające udział Maryi w dziele zbawczym Jej Syna: *Służebnica Pańska*⁵⁴, *Matka Odkupiciela*⁵⁵, *Nowa Ewa*⁵⁶.

Interesującemu nas zagadnieniu została poświęcona katecheza, wygłoszona 9 kwietnia 1997. Jan Paweł II, powołując się na autorytet św. Augustyna, określił Błogosławioną Dziewicę jako *Współpracownicę Odkupienia*, to znaczy jako Tę, która działała w łączności z Chrystusem Odkupicielem i była Jemu podporządkowana⁵⁷. Wie-

⁵⁴ Określenie zostało użyte w encyklice maryjnej dwanaście razy.

⁵⁵ Tytuł ten pojawia się w encyklice dziewięć razy. Por. Siwak, *Problem „współodkupicielstwa”*, art. cyt., s. 160.

⁵⁶ W encyklice *Redemptoris Mater* wyrażenie występuje jeden raz.

⁵⁷ Jan Paweł II, *Maryja, szczególna współpracowniczka Odkupienia*. Audiencja generalna 9.04.1997, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, Warszawa 1999, vol. IV, s. 252.

lokrotne użycie wymienionych tytułów nie jest sprawą przypadku. Jan Paweł II świadomie posłużył się wspomnianymi tytułami, aby wyrazić partycypację Błogosławionej Dziewicy w dziele Odkupienia. Jej aktywność została określona pojęciem *cooperatio* (współdziałanie, współpraca). Słowo to zostało użyte w *Redemptoris Mater* 20 razy⁵⁸.

2. Uczestnictwo Maryi w dziele zbawczym Chrystusa w katechezach maryjnych Jana Pawła II

Jak zauważa Jan Paweł II, uczestnictwo Maryi w zbawczym zamyśle Boga ma charakter współpracy i jest podporządkowane jednemu Odkupicielowi. O ile pozostali chrześcijanie współpracują z dziełem zbawienia, upowszechniając zbawcze owoce Krzyża poprzez modlitwę i ofiarę, o tyle Matka Chrystusa uczestniczyła w samym wydarzeniu Odkupienia, dokonującym się na Kalwarii. Jej udział w odkupieniu ludzkości jest faktem jedynym i niepowtarzalnym. *Tylko Ona, zaznacza papież, w ten sposób została zespolona z odkupieńczą ofiarą, która wyjednała zbawienie wszystkim ludziom. Zjednoczona w ten sposób i Chrystusowi poddana, Maryja współdziałała z Nim, aby uzyskać łaskę zbawienia dla całej ludzkości*⁵⁹.

Rola *Współpracowniczki Odkupienia* ma swój fundament w Bożym macierzyństwie i dlatego rozciąga się na całe życie Chrystusa: od Jego poczęcia aż po Kalwarię. Poszukując odpowiedzi na pytanie, dlaczego Bóg zapragnął uczestnictwa Matki swego Syna w Odkupieniu, papież odwołuje się do Księgi Rodzaju: *Bóg stworzywszy człowieka jako „mężczyznę i niewiastę” pragnie także w dziele Odkupienia postawić Nową Ewę u boku Nowego Adama*⁶⁰. O ile dwoje prarodziców weszło na drogę grzechu, o tyle nowa para – Syn Boży we współpracy z Matką – miała przywrócić pierwotną godność rodząjowi ludzkiemu⁶¹.

Następca św. Piotra, wyjaśniając zagadnienie współpracy Maryi, podkreślił, że jest Ona obecna również w nauczaniu Soboru. Powo-

⁵⁸ Zob. W. Siwak, *Problem „współodkupicielstwa” Maryi w nauczaniu Jana Pawła II*, „*Salvatoris Mater*” 5 (2003) nr 3, s. 161.

⁵⁹ Jan Paweł II, *Maryja, szczególna współpracowniczka Odkupienia*. Audycja generalna 9.04.1997, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, Warszawa 1999, vol. IV, s. 253.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Tamże.

łując się na numer 61 *Lumen gentium*, Jan Paweł II przypomniał, że *Sobór Watykański II* przedstawił Maryję nie tylko jako „Matkę Odkupiciela”, ale jako „szlachetną towarzyszkę”, która „w szczególności zaiste sposób współpracowała z dziełem Zbawiciela przez wiarę, nadzieję i żarliwą miłość”⁶².

Jak można zauważyć, papieska prezentacja tematu uczestnictwa Maryi w dziele zbawczym Jej Syna jest przedłużeniem doktryny *Vaticanium II*. Zastosowana metoda oraz pojawiające się pojęcia teologiczne odbiegają od tych, których używano przed Soborem. Na uwagę zasługuje fakt, że w wygłoszonej katechezie Następca św. Piotra ani razu nie posłużył się pojęciami: *Corredemptio*, *Corredemptrix*. Brak wymienionych pojęć jest wymowny, aczkolwiek nie oznacza całkowitej nieobecności wymienionych wyrażen w papieskich wypowiedziach.

3. *Corredemptrix* w dokumentach Jana Pawła II

Wśród wypowiedzi Jana Pawła II można wyodrębnić takie, w których pojawia się tytuł *Corredemptrix*. Powstaje pytanie: czy ich obecność wskazywałaby na to, że Ojciec Święty jest zwolennikiem nowego dogmatu? Czy sześć wspomnianych już tekstów, zawierających ów termin, można uważać za przekonujący argument? Przyjrzyjmy się im bliżej.

Analiza wymienionych fragmentów pozwala zauważyć, że zostały one wygłoszone w latach 1980-1991. Teksty nie stanowią części oficjalnego nauczania *ex cathedra*. Dwa z nich zostały wygłoszone do pielgrzymów po zakończeniu audiencji generalnej⁶³. Trzy następne pochodzą z przemówień przed niedzielną modlitwą

⁶² Tamże, s. 254.

⁶³ Pierwszy z nich został wygłoszony 10 grudnia 1980 roku. Po zakończeniu audiencji generalnej papież zwrócił się do pielgrzymów oraz do różnych grup chorych. *Nawet, jeśli jesteśmy doświadczeni bólem, nie możemy nie cieszyć się w Bogu, który odziewa was w szatę zbawienia i okrywa płaszczem świętości* (por. Iz 61,10), *żebyśmy potrafili przemienić nasze cierpienie w pełną miłości ofiarę wzorem Maryi Współodkupicielki*. Jan Paweł II, *Udienza generale 10.12.1980*, in: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, 1646, vol. III, 2 (1980).

Po raz kolejny tytuł *Corredemptrix* został użyty po zakończeniu audiencji generalnej dnia 8 września 1982. Papież, pozdrawiając chorych zaznaczył, że *Maryja, chociaż poczęta i urodzona bez zmyty grzechu, w przedziwny sposób uczestniczyła w cierpieniach swojego boskiego Syna, aby być Współodkupicielką ludzkości*. Jan Paweł II, *Udienza generale, 8.09.1982*, in: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, vol. V, 3 (1982), s. 404.

*Anioł Pański*⁶⁴. Innym razem papież, zwracając się do uczestników pielgrzymki do Lourdes, życzył im: *Najświętsza Maryja, Współodkupicielka rodzaju ludzkiego obok swego Syna, niech wam dodaje zawsze odwagi i ufności*⁶⁵. Analiza wymienionych tekstów nasuwa następujące wnioski:

Pojęcie *Współodkupicielka* nie pojawia się w najpoważniejszych rangą papieskich dokumentach doktrynalnych. Sześć wyodrębnionych tekstów nie zostało poświęconych kwestii udziału Maryi w dziele zbawczym Chrystusa. Pojawiające się w nich pojęcie *Corredemptrix* zostało użyte akcydentalnie. Dwukrotne pojawienie się niniejszego wyrażenia w kontekście relacjonowania poglądów innych osób: świętych Karola Boromeusza i Brygidy Szwedzkiej, potwierdza naszą opinię.

Ponadto należy zauważyć, że sześciokrotne użycie tytułu *Corredemptrix* na przestrzeni blisko 27 lat papieskiego nauczania, to stosunkowo niewiele, gdy uwzględnimy inne określenia, wyrażające uczestnictwo Maryi w dziele zbawczym Syna, jak na przykład: *Redemptoris Mater*. Pojawia się ono w tej samej encyklice 12 razy. Wniosek nasuwa się jeden: wymienione powyżej teksty, zawierające określenie *Współodkupicielka*, nie mogą stanowić przekonującego argumentu, jakoby ów tytuł był szczególnie bliski Janowi Pawłowi II.

---

⁶⁴ W przemówieniu na Anioł Pański wygłoszonym 4 listopada 1984 roku w Aronie, miejscu narodzenia św. Karola Boromeusza, papież stwierdza: *W sposobie, w jaki św. Karol zwraca się do Maryi-Współodkupicielki znajdują się akcenty szczególnie odkrywcze. Jan Paweł II, Dimensione mariana nell'opera del riformatore lungimirante. Prima della recita dell'Angelus 04.11. 1984, in: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, vol. VII, 2 (1984), s. 1151.*

W podobnych okolicznościach, to znaczy w wygłoszonej 31 marca 1985 roku alocucji na „Anioł Pański” Jan Paweł II wypowiada następujące słowa: *Temu pragnieniu Odkupiciela odpowiada również nasze pragnienie, a jest ono wspierane przez Maryję Współodkupicielkę, do której zanosimy z miłością naszą modlitwę. Jan Paweł II, Recita dell'Angelus nella Domenica delle Palme. 31.03.1985, in: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, vol. VIII, 1 (1985), s. 890.*

Ostatnią wypowiedzią, w której pojawia się interesujący nas tytuł jest przemówienie przed modlitwą „Anioł Pański” poświęcone św. Brygidzie Szwedzkiej. *Czcila Ją (Maryję) przede wszystkim jako Niepokalaną, Matkę Bolesną, i Współodkupicielkę. Jan Paweł II, Recita dell'Angelus in Piazza Farnese nel VI Centenario della canonizzazione di santa Brigida 06.10.1991, in: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, vol. XIV, 2 (1991), s. 756. Por. W. Siwak, Problem „współodkupicielstwa” Maryi w nauczaniu Jana Pawła II, „Salvatoris Mater” 5 (2003) nr 3, s. 143-147.*

⁶⁵ Jan Paweł II, *Ad un pellegrinaggio di ammalati. 24.03.1990, in: Insegnamenti di Giovanni Paolo II, vol. XIII, 1 (1990), s. 743.*

4. Pośrednictwo Maryi w nauczaniu Jana Pawła II

Obok pojęć *Stużebnica Pańska*, *Matka Odkupiciela*, podkreślających Jej uczestnictwo w zbawczym dziele Jej Syna, papież wyjaśnia Jej rolę również jako pośrednictwo. Funkcja ta została przedstawiona w świetle jedynego pośrednictwa Chrystusa. Opierając się na nauce Soboru, papież stwierdza, że *cały zbawienny wpływ Błogosławionej Dziewicy na ludzi wywodzi się... z upodobania Bożego i wypływa z nadmiaru zasług Chrystusowych, na Jego pośrednictwie się opiera, od tego pośrednictwa całkowicie jest zależny i z niego czerpie całą moc swoją; nie przeszkadza zaś w żaden sposób bezpośredniej łączności wiernych z Chrystusem, przeciwnie, umacnia ją*⁶⁶. Z powyższych słów wynika, iż pośrednictwo Maryi jest pośrednictwem przez uczestnictwo w jedynym pośrednictwie Chrystusa⁶⁷. Spełnia Ona swoją misję dzięki uczestnictwu w jedynym źródle, jakim jest pośrednictwo samego Chrystusa⁶⁸.

Należy zauważyć, że Jan Paweł II, wyjaśniając wyjątkową misję Błogosławionej Dziewicy, niezwykle rzadko posługuje się pojęciem Pośredniczka (*Mediatrix*), pomimo że wielokrotnie odwołuje się do Chrystusa Pośrednika. W miejsce maryjnego tytułu propowane są wyrażenia, które podkreślają Jej misję: macierzyńskie pośrednictwo oraz duchowe macierzyństwo Maryi⁶⁹. W tej właśnie perspektywie odczytuje rolę Błogosławionej Dziewicy w Kościele. Ukazuje on ewolucję macierzyństwa Maryi, które stopniowo wykracza poza wymiar biologiczno-fizyczny. Wydarzenia Zwiastowania, Kany Galilejskiej czy Kalwarii ukazują dojrzenie Jej duchowego macierzyństwa. *Na drodze współpracy z dziełem Odkupiciela, samo macierzyństwo Maryi uległo jakby swoistemu przeobrażeniu, wypełniając się coraz bardziej żarliwą*

⁶⁶ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris Mater”* (=RM), nr 38. Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, 60.

⁶⁷ RM 38.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ S. Meo, *La „Mediazione materna” di Maria nell’enciclica „Redemptoris Mater”*, in: *AAVV, Redemptoris Mater. Contenuti e prospettive dottrinali e pastorali*. Atti del Convegno di Studio col patrocinio del Comitato Centrale per l’Anno Mariano Roma 23-25 maggio 1988, Roma 1988, s. 131-157; E. Llamas, *La „Mediación materna” de Maria en la Enciclica „Redemptoris Mater”*, „Estudios Marianos” 61 (1995), s. 149-180; J. Ordonez Marquez, *«Hacia una visión integral de la Mediación de María»*, „Estudios Marianos” 54 (1989), s. 51-85.

*miłością do wszystkich, do których postannictwo Chrystusa było zwrócone*⁷⁰.

Nowe macierzyństwo Maryi rodzi się w głębi tajemnicy paschalnej Odkupiciela. Jest macierzyństwem w porządku łaski, które wyjednuje dar Ducha Świętego, rodzący do nowego życia synów Bożych⁷¹. Macierzyństwo to wyraża się w postawie wstawiennictwa *Służebnicy Pańskiej* na rzecz pielgrzymujących uczniów Chrystusa⁷². Opiera się ono na pośrednictwie Maryi. Jest ono, jak zauważa Następca św. Piotra, pośrednictwem wstawienniczym (*mediatio intercedens*)⁷³, które trwać będzie aż do wiekuistego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych (LG 62)⁷⁴.

5. Nowe elementy w nauczaniu Jana Pawła II o pośrednictwie Maryi

Następca św. Piotra, charakteryzując pośrednictwo Maryi, wprowadza nowe, oryginalne elementy, które otwierają nowe perspektywy w teologicznej refleksji nad wspomnianą kwestią. Papież, opisując wymienione zagadnienie, usiłuje przezwyciężyć język techniczny, trudny do zrozumienia dla współczesnego wiernego. Odczytuje on misję Maryi w Kościele w perspektywie personalistycznej: ukazując Jej pośrednictwo w kontekście macierzyńskiej relacji pomiędzy Maryją a uczniami Chrystusa. Ukazanie maryjnego pośrednictwa w świetle Jej duchowego macierzyństwa stanowi jedno z nowych, interesujących aspektów mariologii Jana Pawła II.

Kolejnym nowym elementem pojawiającym się w trzeciej części encykliki, poświęconej pośrednictwu Maryi, jest aspekt pneumatologiczny duchowego macierzyństwa Matki Kościoła. Nowe macierzyństwo Błogosławionej Dziewicy jest określone jako *macierzyństwo w porządku łaski* oraz *macierzyństwo w Duchu Świętym, macierzyństwo wedle Ducha*⁷⁵. Określa ono szczególną więź zachodzącą pomię-

---

⁷⁰ RM 39.

⁷¹ RM 44.

⁷² RM 39.

⁷³ RM 40.

⁷⁴ Tamże.

⁷⁵ Por. S.C. Napiórkowski, T. Wilski, *Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym*, w: S.C. Napiórkowski (red.), *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, Lublin 1993, s. 215-245.

dzy Błogosławioną Dziewicą a Trzecią Osobą Trójcy Świętej. Maryja działa w Duchu Świętym, Jego mocą, za Jego sprawą⁷⁶. Macierzyństwo to wyraża się w rodzeniu i wychowaniu do nowego życia braci swego Syna, obejmuje ono każdego i wszystkich w Kościele⁷⁷. Mimo, iż wspomniany aspekt macierzyństwa Maryi został zaledwie zasygnalizowany, to z całą pewnością jest on elementem oryginalnym⁷⁸.

Należy podkreślić obecność jeszcze jednego interesującego aspektu, który wyłania się z trzeciej części *Redemptoris Mater* – chodzi o wymiar antropologiczny. Papież odczytuje macierzyńskie wstawiennictwo Maryi jako posługę. Ów aspekt pojawia się w kontekście królewskości Matki Pana⁷⁹. Cytując numer 36 *Lumen gentium*, papież podkreśla, że *Maryja, stała się pierwszą wśród tych, którzy służąc Chrystusowi w bliźnich, przywodzą braci swoich pokorą i cierpliwością do Króla*⁸⁰. *Wzięta do nieba, nie zaprzestaje owej zbawczej służby, w której wyraża się macierzyńskie pośrednictwo „aż do wiekiustego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych”*⁸¹. Wydaje się, że Jan Paweł II po raz pierwszy odczytał macierzyńskie pośrednictwo Maryi jako cierpliwą, pokorną posługę na rzecz braci i siostr swojego Syna. W tej perspektywie tytuł *Służebnica Pańska* nabiera nowego brzmienia.

ZAKOŃCZENIE

Dokonana analiza nauki o Matce Bożej zawartej w wypowiedziach Jana Pawła II pozwala stwierdzić, że Ojciec Święty ani razu nie wspomina o nowym dogmacie ani o konieczności jego ogłoszenia.

Prezentując kwestie uczestnictwa Maryi w dziele zbawczym Syna oraz Jej pośrednictwa, opiera się on na doktrynie Soboru Watykańskiego II, nie tylko przez znaczącą liczbę cytowanych soborowych tekstów, lecz szczególnie poprzez kontynuację soborowej mariologii.

---

⁷⁶ W. Siwak, *Fiat mihi secundum verbum. Maryja w tajemnicy Wcielenia według Jana Pawła II*, Lublin 2001, s. 257.

⁷⁷ RM 45, 47.

⁷⁸ J. García Pareades, *La mediación de María en perspectiva pneumatológica y ecle-siologica*, „Ephemerides Mariologicae” 39 (1989), s. 205-236.

⁷⁹ B. Kochaniewicz, *Trzy ikony Maryi Królowej. Królewskość Maryi pięćdziesiąt lat od promulgacji encykliki „Ad caeli Reginam” Piusa XII*, „Salvatoris Mater” 6 (2004) nr 3, s. 106-118.

⁸⁰ RM 41.

⁸¹ Tamże.

Wyrażając interesującą nas kwestię, następca św. Piotra posługuje się określeniami: *Redemptoris Mater*, *Ancilla Domini*, *Socia Redemptoris*, *Cooperatrix Redemptionis*. Wspomniane tytuły wielokrotnie pojawiają się w papieskich pismach. Jan Paweł II unika natomiast wyrażen nie zaakceptowanych przez Sobór Watykański II: *Corredemptio*, *Corredemptrix*, *Mediatrix omnium gratiarum*. W najważniejszych dokumentach maryjnych papieża nie znajdziemy powyższych określeń.

Sześć wypowiedzi zawierających przedsoborowy tytuł *Współodkupicielka* nie posiada charakteru wypowiedzi *ex cathedra*, i nie stanowi dowodu na to, jakoby papież wyrażał kwestię uczestnictwa Maryi w Odkupieniu za pomocą terminologii zaniechanej przez *Vaticanum II*.

Zagadnienie pośrednictwa Maryi przedstawione w nauczaniu Jana Pawła II nie tylko powtarza naukę ostatniego Soboru, lecz również zawiera wiele nowych i oryginalnych elementów, które wytyczają nowe kierunki badań.

Powoływanie się zwolenników nowego dogmatu na autorytet Jana Pawła II ujawnia nieznamość papieskiej mariologii oraz instrumentalne posługiwanie się wypowiedziami papieża. Jest próbą reinterpretacji papieskiej nauki o Matce Bożej w świetle przedsoborowej teologii. Tęgo rodzaju próby muszą się spotkać ze sprzeciwem środowisk teologicznych.

Riassunto

Il contributo intitolato *Corredentriche oppure Madre del Redentore. Proposta di un nuovo dogma mariano e l'insegnamento di Giovanni Paolo II* è dedicato ad una nuova controversia emersa in ambito mariologico. La proposta del movimento *Vox Populi Mariae Mediatrici*, lanciata nel 1996, propone come oggetto del quinto dogma mariano la partecipazione di Maria all'opera salvifica di suo Figlio, espressa per mezzo dei tre titoli: *Corredemptrix*, *Mediatrix omnium gratiarum*, *Advocata*.

L'articolo esamina in modo critico gli argomenti dei sostenitori di tale dogma, esprime pareri a proposito dell'esattezza e fondatezza dell'uso di queste espressioni e delle eventuali conseguenze in campo ecumenico. Per poter caratterizzare meglio la dottrina mariana espressa negli articoli dei sostenitori del dogma, il contributo presenta la questione della partecipazione di Maria all'opera salvifica di Cristo secondo il Vaticano II e nell'insegnamento di Giovanni Paolo II, rilevando

la mariologia pre-conciliare che emerge. Essi esprimono questa verità in una prospettiva scadente ed inattuale. Inoltre la dottrina sulla *Corredentrice* proposta da parte loro non viene interpretata alla luce dell'VIII capitolo della *Lumen gentium*, ma la dottrina conciliare e l'insegnamento mariano di Giovanni Paolo II vengono re-interpretate alla luce della *Corredemptrix*. I membri del movimento statunitense non esaminano le possibilità di esprimere detta dottrina con i titoli ben noti e diffusi nell'insegnamento di Giovanni Paolo II: *Redemptoris Mater*, *Socia Redemptoris* né prendono in considerazione i diversi contributi della mariologia post-conciliare.

Un riferimento frequente all'autorità di Giovanni Paolo II da parte dei sostenitori del nuovo dogma, la re-interpretazione del suo insegnamento nella prospettiva della *Corredentrice*, manifesta una mancata conoscenza della mariologia del Papa e la strumentalizzazione del suo insegnamento.

Bogusław Kochaniewicz OP